

ชั้นห้านอก ชั้นห้าใน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๐

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาเราคุยเรื่องธรรมะ เรื่องภาคปฏิบัติ หรือเรื่องอะไรนี้ อย่างเช่นหนังสือที่เอามาคุยกัน เห็นไหม หนังสือที่เอามาคุยกัน เวลาบอกว่าผิดอย่างนั้น ผิดอย่างนั้น ผิดอย่างนั้น.. มันผิดตรงไหนล่ะ? อย่างเช่นหนังสือที่เราเอามาอ่านกัน ที่แบบว่าอย่างเช่นหลวงปู่ขาวบอกว่าท่านพิจารณาเป็นต้นข้าว เป็นอะไรนี้ แล้วอีกองค์หนึ่งที่ว่าพิจารณาเป็นต้นนั้นต้นนี้ เพราะมันเป็นความจำมาใช้ไหม? ถึงว่ามันเป็นความจำ มันเป็นแบบว่าวิตกวิจารณ์

หมายถึงว่ามันได้ข้อมูลเดิมมันก็แบบว่าวิปัสสนีก คือวิปัสสนาแล้วมันจะตามไป ความมั่นคง ความหมายใจ เป็นวิปัสสนา เป็นความมั่นคงความหมาย แล้วมีอยู่คำหนึ่งใช้ไหม ที่เราบอกว่าอาจารย์มหาบัวฟังเทศแล้วบอกว่า “เอาของเราไปทั้งนั้นเลย เอาของเราไปทั้งนั้นเลย”

คำว่าเอาของเราไปทั้งนั้นเลย นี่มันก็ต้องเหมือนกันสิ จริงไหม? นี่แล้วเดี๋ยวจะเข้ามาตรงนี้ นี่มันจะไม่เหมือนกันเลย เห็นไหม ให้เอาหนังสือที่ว่านี่นะ กับพิจารณาจิตมาเทียบกันสิ เราถึงได้บอกว่าอาจารย์มหาบัวฟังพิจารณาที่เอาเทพไปฟัง อาจารย์มหาบัวก็ต้องงงเหมือนกัน แล้วที่เราอ่านนี่เขาก็ต้องงงเหมือนกัน เขาเรียกว่ามันเป็นสมบัติส่วนตัวคนไหน เป็นวิทยานิพนธ์ที่ใครเป็นคนแต่งไง มันจะไม่เหมือนกัน แต่ผู้ที่ทำวิทยานิพนธ์ส่งแล้วมันจะจบปริญาเหมือนกัน มันจะเป็นดอกเตอร์เหมือนกันใช้ไหม? คือว่าผลมันจะเหมือนกัน

คำว่าผลเหมือนกันหมายถึงว่า ที่เราบอกหมอไปถามเรา เห็นไหม ว่าไปถามอาจารย์มหาบัวว่า “ละชั้น ๕ ละอย่างไร?” เราบอกว่าอาจารย์จะไม่ตอบเองหรอก เพราะอะไร? เอ็งเป็นหมอ เอ็งเป็นคฤหัสถ์ เป็นไปไม่ได้หรอก ละชั้น ๕ ต้องเป็นพระอนาคามี จริงไหม?

เราพูดไว้แล้วใช้ไหมว่าละชั้น ๕ คือพระอนาคามี หมอนี่มันไม่เชื่อหรอก มันนั่งคุยกับเรา ๒ วันนะ ให้เราอธิบายเรื่องสักกายทิฎฐิ ที่ว่ากายไม่มีในเรา เราไม่มีในกายใจ เวทนาไม่มีในเรา เรา

ไม่มีในเวทนาใจ เห็นไหม อันนี้อาจารย์ก็อธิบายถูกเหมือนกัน ไม่ค้านเลยนะ ชั้นนอก ชั้นในใจ เอาพิจารณาจิตตัวนี้มาเปิดดูกันสิ

แล้วนี่ถ้าชั้นนอกขาดออกไปแล้ว แต่เวลาชั้น เวลาที่ว่าไปสวรรค์ ที่ว่าเรานี้ไปสวรรค์ได้หรือไม่ได้ เราบอกว่านึกตัวเครื่องบินทิ้ง นึกตัวที่เดินทางทิ้ง เราเองตัวไว้แล้วเรานึกทิ้ง เราจะไปไหนไม่ได้เลยเพราะเราไม่มีตัวเดินทาง ชั้นหลุดออกจากใจแล้วนะ ใจนี้เป็นหนึ่งเดียว ใจนี้เป็นพรหม สวรรค์ก็ไม่มี ตัดกามภพไว้ ตัดกามภพนี้ฝึกตรงนี้ นึกตัวทิ้งไป

อันนี้ท่านถึงบอกว่า “ถ้าละชั้น ๕ จริงๆ ก็ละชั้นที่จิตถึงจะเป็นพระอนาคามี” แต่ถ้าเป็นโสดาบันนะ ที่ว่าสักกายทิฏฐินี้ เพราะพิจารณากายใจ ไม่ได้พิจารณาจิต ฉะนั้น ท่านบอกว่าภาคปริยัติพูดว่าสักกายทิฏฐิ ๒๐ ละชั้นนอก ทีนี้ท่านบอกการพิจารณากาย นี่ท่านพิจารณากายใจ พิจารณาเวทนาใจ พิจารณากายแล้วพิจารณาธาตุชั้น แล้วค่อยพิจารณาอสุภะ เห็นไหม อสุภะคือตัวชั้นในใจ แล้วละตรงนี้ท่านถึงบอกว่า

“ถ้าละตรงนี้ ภาคปฏิบัติตัวนี้ถึงจะเป็นละชั้น ๕ จริง” ละชั้น ๕ จากหัวใจใจ ละชั้นของจิตใจ กายกับจิตใจ เห็นไหม ชั้น.. เวทนานอก เวทนาใน เวทนาในเวทนา วิญญาณนอก วิญญาณใน วิญญาณในวิญญาณ นี่มันถึงว่ากายนอก กายใน กายในกาย กายของจิต นี่อันนี้ที่ที่ท่านบอกว่าเรานี้จำของท่านมาทั้งหมดเลย เอาของเราไปทั้งหมดเลย เอาของผู้ใหญ่

อย่างเช่นกษัตริย์นี้ พระเจ้าแผ่นดิน งานของพระเจ้าแผ่นดินขนาดไหน? ความรับผิดชอบของพระเจ้าแผ่นดินขนาดไหน? แล้วใครจะรับภาระนั้นมาขนาดไหน? กับเอาของพวกคนทุกซ์คนจนเล็กๆ นี่ต่างกัน คำว่าเอาของท่านมาทั้งหมดนี้เอาอะไรมา? คำนี้มันเป็นคำที่สูงมาก แต่คนตีความไม่ออกใจ แล้วถ้าเป็นการเอามา มันต้องแบบว่าต้องก๊อบปี้มาเลย แต่ทำไมอันนี้ไม่เหมือนกัน เอามาหรือเปล่า? แต่ทำไมใช้คำนี้ล่ะ? คำว่า “เอาของเรามาทั้งหมดเลย”

เอามาทั้งหมดเลยนี้ เอาเนื้อหาสาระมาหรือเอาเหตุมา.. นี่คือเหตุนะ ถ้าอย่างพวกเราจำกันมา มันต้องเอาเหตุมาพูดใช่ไหม? นี่เป็นอย่างนั้นๆ อย่างเช่นเราเห็นรถชนกันใจ เราฟังเขาเล่าว่ารถชนกันเราจะบอกเลย คนนั้นเล่ามา เราจำแต่คำที่เขาเล่ามาทั้งนั้นเลย แต่คนที่เห็นรถชนกันมันจะบอกเลย รถคันนั้นชนทางซ้ายนะ มันหมุนตัวไปทางขวานะ มันไปตกหลุมออกมาอย่างนั้นๆ พูดได้หมดเลย ใครถามถึงก็อธิบายได้อีกนะ เพราะมันเห็นภาพนี่อธิบายได้หมดเลย

นี่ความเห็นจริงใจ ถ้าเอาของเรามา จำมันต้องถือแบบนี้เลย แล้วเอ็งก็ถามว่าทำไมมันเหมือนกันเลย ทั้งๆ ที่เดือนธันวาคมใช้ไหม? เดือนธันวาคม อันนี้เราพูดตั้งแต่ไหน? นี่พูดถึงว่าอันนี้ที่เอามามันควรจะคิดแต่เราไม่ได้คิดกันไง เราพูดนี้เพื่อจะลดเครดิตเราลงต่างหาก ว่าอันนี้อาจารย์พูดอย่างนี้ๆ แต่ถ้าความจริงแล้วลองสิ เอามามันต้องเหมือนกันสิ

ทีนี้ไออย่างนี้ประเด็นหนึ่ง ประเด็นที่พูดให้เราได้คิดไป ไอ้คำพูดของท่านนี้ท่านขนาดไหน? ท่านพูดออกมาขนาดไหน? คำว่า “เอาของเราไปทั้งหมดเลย” ทีนี้เราจะมายืนยันว่าเอาแต่เนื้อหาสาระหรือเอาที่วาระดับ แต่ถ้าเอามา มันจะยันตรงนี้ ยันตรงนี้ว่าต้องถือแบบนี้มา แต่ไม่ได้ถือแบบนี้มา เป็นเรื่องต่างหากแล้วท่านเอาไปฟังท่านถึงบอกว่า “พิจารณาจิตอันนี้แปลกมาก” เพราะอะไร? เพราะเป็นสมบัติส่วนตัว สมบัติที่ทำมา มันก็เลยเป็นความถนัดใจ

ความถนัดนะ อย่างเช่นการทำสัญญา เห็นไหม ข้อตกลงใจ ที่ว่าข้อตกลงก่อนยังไม่เซ็นสัญญาใจ นี่ชั้นนอก เป็นข้อตกลงว่าจะประมูลโครงการนี้ ข้อตกลง เห็นไหม MOU ข้อตกลง MOU นี่ชั้นนอก มันเป็นข้อตกลงภายนอก ข้อตกลงว่าจะทำกัน ข้อตกลงนั้นเป็นสัญญาแล้ว แต่ยังไม่ได้เป็นสัญญา การเซ็นใจ

นี่ชั้นนอก ถ้าพิจารณาภายนอกมันปล่อยเหมือนกัน แต่มันไม่เห็นสภาวะแบบนี้ไง แต่ถ้าเห็นสภาวะ.. เพราะเราพิจารณาเป็นพิจารณาชั้นเลย พิจารณาชั้น ๕ พิจารณาภายในเป็นชั้นเลย แล้วมันปล่อยภายในชั้นเลย ชั้นกับภายนอกปล่อยออกจากกัน แล้วหลุดออกไป แล้วมาครบวงจร ครบสัทธิคุณ ๒๐ พอดีเลย มันเข้ากับหลักเดี่ยะเลย แต่ถ้าพิจารณาทางอื่นนะ ถึงบอกว่าอาจารย์พูดใช้คำนี้ ในหนังสือบอกว่า

“ภาคปริยัติว่าอย่างนี้.. ภาคปฏิบัติ ถ้าละชั้น ๕ ควรจะเป็นอนาคามี”

จริง! ถ้าคนพิจารณาอย่างนั้นมาก่อนใจ คือว่าอย่างตามปกติมันต้องมี MOU มาก่อนจริงไหม? ตามโครงการ แต่นี่เป็นการภาคปฏิบัติไม่มี MOU ไปถึงก็ควักตั้งค์ซื้อเลย มันเลยผ่านขั้นตอนนั้นเข้ามา แต่ตามทฤษฎีมันมีใช้ไหม? ตามทฤษฎีต้องมี MOU ก่อน แล้วค่อยมาดูโครงการแล้วค่อยประมวลตามเนื้อหาสาระ จริงไหม? แต่ถ้าเราสร้างบ้าน เราไม่ต้องมี MOU หรือ เพราะเรา ๒ คนเป็นคนสร้าง ช่างกับเจ้าของงานตกลงกันเอาเลย ภาคปฏิบัติเป็นแบบนี้ไง

ทีนี้ถ้าตามหลักการแล้วมันมาอย่างนั้นตามทฤษฎี แล้วตามหลักการนี้ ตาม MOU นี้มันอยู่ในพระไตรปิฎกไง ทีนี้ปริยัติไปเรียนตรงนั้นมาก็ต้องว่าเรียนตามนี้มาไง ทีนี้เพียงแต่ว่าสมบัติของคนที่เดินตามแนวนี้มันเข้ากับหลักการอันนี้ มันอธิบายหลักการอันนี้ได้ทุกชั้นตอนเลย แต่ในภาคปฏิบัติของพระปฏิบัติทั่วไป ปฏิบัติมาไม่เข้าหลักการนี้ไง ไม่เข้าหลักการแต่พระพุทธเจ้าบอกเลย “กรรมฐาน ๔๐ ห้อง” กรรมฐาน ๔๐ ห้องอันไหนก็ได้ เข้าไปถึงแล้วจะถึงจุดเหมือนกัน

อันนี้ก็เหมือนกัน การปฏิบัติของแนวทางบุคคลไม่เหมือนกัน ถึงได้กล่าวพูดตลอดเวลาว่า สมบัติส่วนตัวไม่เหมือนกัน แล้วการปฏิบัติออกมาแล้วต้องดูตรงนี้ไหงว่าของใครๆ ถ้าซ้ากันแล้ว ต้องถือว่าอันนี้มันก๊อปปี ต้องมีการตรวจสอบกันก่อน ถึงบอกอันนี้ไม่เชื่อ เห็นไหม แต่ถ้าอย่างนี้แล้วนี่สมบัติส่วนตัว แล้วพิจารณาจิตนี้สมบัติส่วนตัว แต่ถ้าลงไปแล้วมันถึงจะเข้ามากับพระไตรปิฎกเป็ยะเลย

ชั้นนอก ชั้นใน ชั้นของจิต ชั้นที่ย่อยสลาย ฟังสิงตายเลย เราเอาโครงการอะไรมาคูก็แล้วแต่เราวางไว้ แล้วเราถือโครงการนั้นทิ้งไป แต่เราเห็นภาพนั้นใช่ไหม? เราเห็นภาพ หนังสือสัญญา นี้ เราเห็นสัญญาอยู่แล้วเราจำข้อมูลหนังสือสัญญาได้ ตัวหนังสือสัญญาไม่มี หายไปแล้ว เพราะเราถือทิ้งไปหมดเลย แล้วความจำนั้นมีไหม? มี

ชั้นข้างนอกกับสัญญาเป็นตัวสัญญา จิกทิ้งออกไปหมดแล้ว ละออกได้หมด ความจำในสัญญานั้นรวมลงไปไหง ถึงบอกว่าทำไมคนเกิดแล้วถึงระลึกชาติไม่ได้ไหง ทำไมคนตาย คนชาติไหนๆ ถึงจำไม่ได้ไหง เพราะสัญญาเดิมมันย่อยสลายลงมาเป็นความเห็นที่เราเห็นสัญญาแล้วเราจิกไป สัญญาจิกไปคือชั้นที่มันหมุ่นนี้เราคิดได้ๆ แต่ตัวอวิชชามันคิดไม่ได้ไหง

อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญฺณํ วิญญฺณปจฺจยา นามรูป มันเป็นชั้นเหมือนกัน ถ้าคิดแล้วเหมือนชั้น ๕ เลย แต่ชั้น ๕ อันละเอียด ละเอียดไม่ใช่ชั้นอันนี้ไหง มันเป็นปัจจยาการอันเดียวกันไหง มันเป็นปัจจยาการอันเดียวกัน มันถึงไม่ใช่ตัวชั้น มันถึงว่าเป็นชั้นนอก มันถึงว่าชั้นของจิตไหง ถึงจิตกับชั้นนี้ไม่ใช่อันเดียวกัน จิตเป็นจิต ชั้นเป็นชั้น นี้มันย่อยสลายออกไปตรงนั้นอีกทีหนึ่ง

ทีนี้ตรงนี้มันถึงบอกว่า ไอ้ที่ว่าผ่านเข้ามาๆ ถึงบอกว่าละชั้น ๕ ถึงเป็นอนาคามีเด็ดขาด! ไม่เถียง ไม่ค้านเลย ลงเหมือนกันหมด แต่การเข้ามานี้เป็นสมบัติของใครของมัน อันนี้ชัวร์มากเลย ถึงได้กล้ายืนยัน กล้ายืนยันเลยว่าท่านรู้.. ฟังเป็นเดือนไหง งงเหมือนกัน แต่อันนี้ละ อย่างเช่น

พิจารณากายๆ นี้เราก็อิ่มง พิจารณากายแล้วจิตเราก็อิ่มง พิจารณาจิตๆ เราก็อิ่มง เพราะว่าเราเดินช่วงนี้ ถึงบอกว่าอุกโตะสงฆ์สงฆ์ ๒ ฝ่าย

นี่ก็เหมือนกัน ระหว่างกายกับจิต ๒ ฝ่าย คนได้ ๒ ฝ่าย อันนี้มันถึงคนได้ ๒ ฝ่าย มันถึงว่าหมุนได้แล้วเข้าใจ แล้วไม่ใช่เข้าใจตรงนี้ ถึงได้พูดเมื่อวานเรื่องขณะจิตใจ ขณะจิต.. ไม่ใช่ว่าพูดขณะจิต พูดอาการของจิตที่เป็นไป ขณะที่เป็นอย่างนี้ คนเป็นพุทฺธิเดียวรู้หมดเลย รู้หมด ทีนี้ถึงว่าท่านอธิบายถูก อธิบายเรื่องลูปคล่า สิลัพพตปรามาส เห็นใหม่ เพราะมันละเข้ามา

ทีนี้มันละ MOU เข้ามา MOU นี้มันเป็นสัญญาข้างนอก มันไม่เห็นสภาพความเป็นจริง ขณะที่ว่าขาดปัจจัยตั้งใจ ขาดที่ว่าขณะที่ขาดมันเป็นชั้นในใจ เพราะเวลาพิจารณาชั้นจะเห็นชั้นใน แต่ถ้าเราพิจารณาชั้นเข้ามา เราก็มาเป็นชั้นๆ นะมันจะตรงเป็ยะ พอตรงเป็ยะแล้ว ใ้อปรีชิตินั้นไม่เถียงกันเลย

จะนั้น อันนี้ถ้าคนไม่ได้ผ่านตรงนี้มา ถึงได้บอกว่าอันนี้จำมาใจ เพราะมันไปเข้ากับปรีชิตินั้น น้อยมากที่เราภาวนาแล้วจะเข้าปรีชิตินั้นๆ น้อยมาก มันจะแบบว่า... ไป แล้วอธิบายที่หลังย้อนกลับ อธิบายแบบย้อนกลับ ถ้าย้อนกลับมาอธิบายรู้เรื่อง แต่ขณะไปนี้ไม่รู้เรื่อง มันจะไปเรื่อยๆ เลย แต่เราต้องครบวงรอบด้วยถึงจะกลับมาอธิบายได้

จะนั้นละชั้น ๕ ถึงเป็นอย่างนั้นจริงๆ ละชั้น ๕ นะ แต่เป็นชั้น ๕ ภายใน ชั้น ๕ จริง แต่ละสักกายทิฏฐินี้เป็นชั้นของกายใจ เป็นจิตที่อุปาทานในกาย จิตที่อุปาทาน ถ้าละอุปาทานในกายนั้นสักกายทิฏฐินี้ ท่านบอกสักกายทิฏฐินี้ไม่ต้องพูดกันเลย เพราะไม่ได้ละสังโยชน์เลย เห็นใหม่ ละอุปาทานตรงนี้ ละอุปาทานนี้มันไปหมายที่กายใจ จะนั้น ผู้ที่พิจารณากายแล้วทำไมจิตมันถอนล่ะ?

กิเลสอยู่ที่จิตไม่ได้อยู่ที่กาย แต่พิจารณากายทำไมกิเลสมันถอนล่ะ? ต้องเป็นกายในใจ เป็นกายปัจจัยตั้งที่ตาธรรมเห็นใจ ที่จิตเห็นจากภายใน เห็นจากมรรคอริยสังขัง ไม่ได้เห็นด้วยตาเนื้อ ตาเนื้อเห็นภายนอก นี่เป็นภายนอก กายนอกจิตออกไปสัมผัสข้างนอก แล้วปล่อยหัตถ์เข้ามา หัตถ์เข้ามาเป็นตัวของตัวเองใจ

สมมุติเราจะทำงาน เราจะอาบน้ำ เราไม่ได้อาบน้ำ เราให้ลูก หลาน เหลน อาบน้ำ เราก็อวดเขาว่าอาบน้ำ เราเข้าใจว่าเราอาบน้ำแล้วใจ เราอุณะ เห็นว่าเราให้ลูกให้หลานเราหรือใครก็แล้วแต่

อาบน้ำข้างนอกแล้วก็มอง มันก็เหมือนกับเราอาบน้ำเพราะเราเห็นภาพอาบน้ำ แต่ถ้าเราอาบน้ำเอง ก็คือเราอาบน้ำเอง การเห็นว่าเขาอาบน้ำ เห็นไหม ลูกหลานเรานี้มันความรู้สึกเราไง ลูกหลานเรา ตัวสกปรกอาบน้ำ แหม.. อาบแล้วมันสดชื่นนะ

เห็นกายข้างนอกแล้วปล่อยวางเข้ามาก็มีความสุขอย่างนี้ แต่ถ้าเราอาบน้ำเองเมื่อไหร่ เพราะความอาบน้ำเย็น น้ำเย็นมันกระทบถึงผิวหนังมันมีความสุข มันมีความสุขเย็นใจ นี่คือการ วิปัสสนากายใน นี้กาย แล้วจิตมันจะปล่อย เพราะมันความรู้สึกที่กระทบเย็นใจ แต่ดูข้างนอกมันก็ กระทบ มันเป็นความรู้สึก เห็นไหม แต่ข้างนอกมันไม่กระทบเย็นแบบโดนผิวหนังใจ

เหมือนกับเราดูคนอื่นบาดเจ็บ แล้วเราไปบาดเจ็บเองนี่ต่างกัน คนอื่นบาดเจ็บจะเห็นว่า โอ้อโฮ.. บาดเจ็บมาแล้วสยดสยอง แต่ถ้าเราบาดเจ็บเองนี่สยดสยองด้วยแล้วก็ช็อคด้วย เจ็บปวดด้วย นี่พิจารณาภายใน แล้วจิตมันถอนเข้ามา อันนี้ถึงว่าพอถอนเข้ามาปั๊บ ถึงบอกว่ามันถอน มันตัดกาย เข้ามา แต่มันยังไม่ตัดขั้นของจิตใจ ถ้าละชั้น ๕ ได้จริงๆ ต้องอนาคามี ไม่ถึงแค่ขีดขาด

แล้วพูดมาแล้วด้วย พูดกับหมอด้วย แล้วหมอพยายามให้เราอธิบาย ๒ วัน ๓ วัน อธิบาย ตรงนี้ มันจะให้ให้อธิบายให้เข้าใจ เพราะโลกอ่านหนังสือไป แล้วว่าสักกายทิฎฐิคือชั้น ๕ ใจ ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชั้น ๕ สักกายทิฎฐิ ๒๐ ถูกต้องเป็ยะ เลย เอรธมวณให้เราอธิบาย เราก็อธิบายอยู่อย่างนั้นแหละ แล้วเราบอกว่าละชั้น ๕ เป็น อนาคามี จริงไหม? ไม่มีใครเชื่อ

ซัวร์ๆ อันเดียวกันใจ ถึงได้เป็นอันเดียวกัน รู้เหมือนกัน อันเดียวกัน ถึงบอกว่าเป็นปัจเจก ตั้งของใครของมันใจ แล้วยืนยัน กล้ายืนยันด้วย ปัจเจกตั้งคือรู้จำเพาะตน เป็นสมบัติส่วนตัว ฟัง ครูบาอาจารย์มา ศึกษาพระไตรปิฎกของพระพุทธเจ้ามา เป็นกู่เงินธนาคารมาต้องคืนทั้งหมด ลงทุนจนเป็นเงินของเราขึ้นมาแล้ว อันนั้นเป็นของเราทั้งหมด

การกู้ยืม การลงทุน เราจะทำการค้าเราไม่มีทุนเลยเราทำไม่ได้หรอก เราต้องฟังเพื่อความ เชื่อตรงนี้ไง ฟังเพื่อความลงทุนใจ คือว่าฟังแล้วจับมา คือต้นทุนใจ อาจารย์ยื่นให้กับมือใจ แล้วเรา ก็วิปัสสนา จนเกิดขึ้นตามความเป็นจริง แล้วเป็นปัจเจกตั้งคือรู้จำเพาะตน อันนั้นถึงว่าเอากิเลสได้ ถ้าฟังมา ยึดมานะ กลับมาหนึ่ง เป็นสัญญาให้ตัวเองไม่เชื่อหนึ่ง สองพิจารณาแล้ววิปัสสนิกหนึ่ง หมุนไปอีกเรื่องหนึ่ง ถึงบอกว่าไอ้ที่ว่าเอาของเรามาทั้งหมดเลย เทปตรงนั้นนะยันอยู่แล้ว แต่ก็ยัง พูดว่าเอาของเรามาทั้งหมดเลย เพราะพูดของผู้ที่รับผิดชอบทั้งหมด

เอาของเรามา เอาอะไรมา เอาของเรามา เรานี้ไอ้โฮ.. คำนี้มันเหมือนกับเต็มที่แล้ว แต่ทำไมไม่คิดมุกกลับเลย เอาของเรามาๆ คือจามา ถ้าจามาจะโดนค่าเหล็ก เเทปนี้จะโดนค่าว่าไอ้มันบ้า ไอ้มันอีกหิม ไอ้มันหลงตัวเอง เฌยบ... คำหนึ่งก็ไม่มี มีแต่ว่าเอาของเราไปทั้งหมดเลย เอาภูมิธรรมหรือเปล่า? เอาอะไรมา? คนไม่รู้เรื่อง

นี่พูดให้ฟังเฉยๆ หรอก เพราะว่าพูดให้คิดไป คำพูดคำหนึ่งนี้ภูมิของใจมันต่างกัน คำพูดคำหนึ่ง เด็กฟังอย่างหนึ่ง ผู้ใหญ่ฟังอย่างหนึ่ง คนโง่จะตายนะเขามีประสบการณ์มาก ฟังแล้วอีกอย่างหนึ่ง การฟังแล้วการวิเคราะห์อันนั้น นี่เพราะว่าภูมิของใจไป ภูมิของใจที่มันจะสูงหรือต่ำ ภูมิของใจ ไม่ใช่คำพูดคำหนึ่ง เด็กก็พูดเหมือนกัน ผู้ใหญ่ก็พูดเหมือนกัน ความหมายไม่เหมือนกันสักอย่างเลย อย่างที่ว่านั่นนะรับประทาน (เทปสิ้นสุดเพียงเท่านี้)